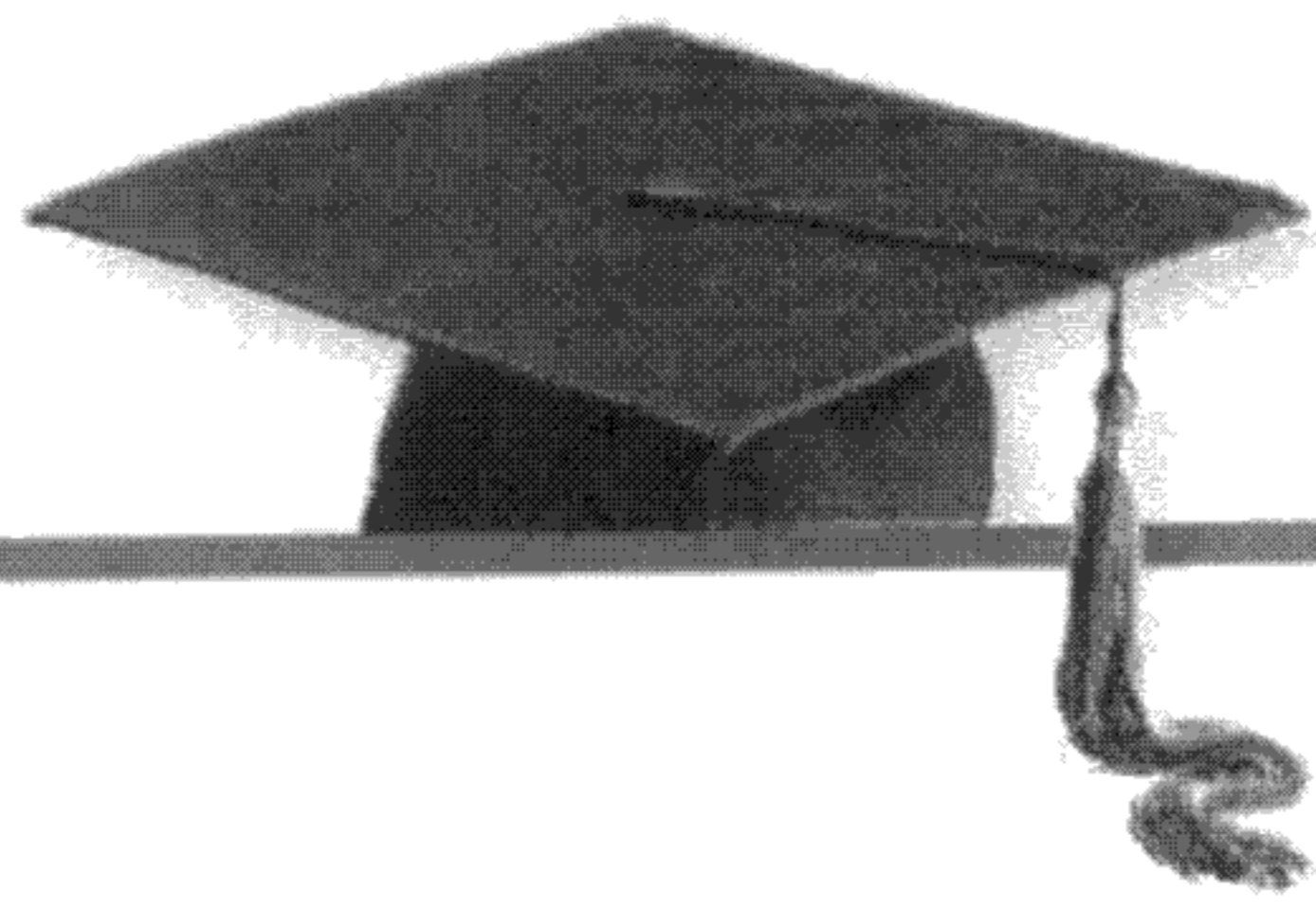

27.16x33.88	31	עמוד 60	ידיעות אחרונות - 7 ימים	26.12.2008	16172324-6
23650					

"עבור כל קהל אני מתאימה את
השפה שלי, אבל המסר הוא
אותו מסר: דמוקרטיה, שוויון,
בריאות נפש". אבו בקר

22.12x29.11	32	עמוד 60	ידיעות אחרונות - 7 ימים	26.12.2008	16172327-9
23650					

הגברת הארשונה

**"אני לא רוצה להיתפס כמשהו יוצא דופן,
כיצור לא שגרתי", אומרת חאולה אבו בקר. אבל מה
לעשות שהיא חיה במדינה סבוכה ואוחזת בתואר
ייחודי: הפרופסורית הערבייה הראשונה בישראל**

מרב בטיטו // צילומים: אלעד גרשגורן

כשידיה עמוסות בספרים ובעבודות של סטודנטים. בדרך
אני מנסה לומר לה שהדברים שלה לא נשמעים טוב, שקשה
לשמוע אותם דווקא מפיה של מי שזה עתה קיבלה תואר
פרופסורה במדעי ההתנהגות ועומדת להתראיין תחת הכור
תרת המחייבת "הפרופסורית הערבייה הראשונה בתולדות
מדינת ישראל". דקות ארוכות של דומייה מעיקה חולפות.
אני מבקשת ממנה להגדיר את עצמה, והיא אומרת: "קשה
לי. אני לא רוצה להיתפס כמשהו יוצא דופן, כאיזה יצור
לא שגרתי".

אבל את לא שגרתי. אני לא מכירה עוד ערבייה שקי-
בלה פרופסורה במדינת ישראל.
"נכון, אבל זאת המדינה, והיא לא שגרתי בעמדה שלה
כלפי הפלסטינים שחיים בתוכה".
את ההודעה על קבלת התואר קיבלה מעליזה שנהר,
נשיאת המכללה, ומיד התקשרה לשתי בנותיה – האחת
עורכת דין במעלות-תרשיחא והאחרת רופאה בקנרה.
הבנות שלד הן חלומה של כל אם יהודייה.
"אם פלסטינית, את מתכוונת. פלסטינית".
את פלסטינית?

"בטח. אני שייכת לעם הפלסטיני. נולדתי למשפחות
עם שורשים פלסטיניים, ויחד עם זה אני אזרחית ישראלית
לכל דבר".

כמו בכל מוסד אקדמי בארץ ובעולם, גם
במכללת עמק יזרעאל צריכים להתפרנס.
מפצים קומוניקטים צבעוניים מכרומן,
כאלה שהירוק בהם ירוק מאוד והאפור בהם
מתכתב נכון עם ארכיטקטורה קמפוסית
אופיינית. גם בונים שם אתר אינטרנט כדי
שתורמים עשירים יוכלו לקבל את הרושם
הנכון. את כל הפוליטיקה הזו מבינה חאולה אבו בקר היטב
– לא צריך תואר פרופסורה בשביל זה – אבל דבר אחד מר-
גיז אותה, והיא לא מתכוונת לברור מילים בשיחתה עם דובר
המכללה, גם אם באזור יש עיתונאית שמקשיבה בתשומת
לב. "הגיע הזמן להחליף את התמונה שמופיעה באתר ולדאוג
שיופיעו שם סטודנטים שרואים עליהם שהם ערבים", היא
אומרת. "איי-אפשר לראות מה המוצא שלהם", היא מחדדת.
"שימו שם מישהי שברור שהיא לא יהודייה".

דווקא את מדברת ככה? חשבת שיש עניין הוא מה
אתה שווה באמת בלי קשר לשיוך הלאומי.
"אל תוציאי דברים מההקשר. גם באוניברסיטאות
הגדולות בעולם מתגאים ברכיבותיות ובמגוון האתני
הרחב. זה אומר משהו על המקום, על הפלורליזם ועל הפ-
תיחות".

אחר כך היא מוליכה אותי בצעדים מהירים למשרדה,

16172335-8	26.12.2008	ידיעות אחרונות - 7 ימים	עמוד 60	33	24.43x35.76
23650					

"אנסה להתאים את הטיפול לתרבות שבה הן חיות". נשים ערביות בישראל ולמצולמות אין קשר לנאמר בכתבה

צילום: זום 77

לוקחת שני דפים ומשרטטת עליהם גרף המתאר את התפתחות החברה הפלסטינית בישראל לאורך השנים. "בראשית דרכה היו בחברה הפלסטינית כל מיני מעמדות", היא אומרת. "רוב האוכלוסייה הייתה כפ"רית וחקלאית, אבל היו גם רופאים, עורכי דין ושופטים. הכל נגמר ב־48'. מי גלה, ברח, הוברח או הוגלה ראשון? האליטה. 85 אחוז מהאוכלוסייה הפכו לגולים. 15 האחוזים הנותרים היו אלה שלא הצליחו לברוח, שהיו עניים מכדי להתארגן, שמסיבות שונות היו חסרי ישע. האוכלוסייה שנשארה במדינת ישראל הייתה צריכה להקים מתוך כה אליטה והיא התקשתה לעשות את זה. היהודים מצדם המשיכו לצמוח, וכך נוצרו פערים.

"בתחילת שנות השישים החלה מחדש אקדמיזציה בחברה הערבית, אבל בהיקף נמוך. בתחילת שנות השבעים היה גל ראשון של נשים שהתחילו ללמוד. בשנות התשעים היו כבר יותר נשים שסיימו תואר שני, והיום יש כבר נשים שמסיימות תואר שלישי".

אם כך, הפרופסוריות הפלסטיניות הבאות כבר בדרך?

"מה שאני אומרת זה שהקמת המדינה הייתה הסיבה לעיכוב. היום הפלסטינים הם בסך הכל אחוז אחד מכלל הסגל האקדמי במדינה, ובתוך האחוז הבורד הזה יש גם נשים. את שואלת למה יש כל כך מעט נשים? כי הן לא פנויות; הן רעיות ואמהות, והעומס הזה לא משחרר אותן".

אז לא רק היהודים אשמים.

"יש כאן שילוב של סיבות תרבותיות וסיבות סוציו־פוליטיות שהמדינה אחראית להן. אין ספק שלנשים יש קושי כפול. הן נמצאות תחת השפעה של חברה מסורתית שבעבר התקשתה לקבל אפילו בנות שמסיימות תיכון. במחזור שלי יש בנות שיצאו מהלימודים בכיתה ו' כדי לעזור לאמהות שלהן. בנות אחרות יצאו בכיתה ח' כדי להתארגן. משהי יצאה בכיתה י' כדי להתחתן באמצע השנה. יש שידוך, אז מתחתנים. הקמת משפחה ממשיכה להיות חשובה יותר מכל דבר אחר".

איך לך זה לא קרה? לא חיתנו אותך?

"בטח שחיתנו. סיימתי תיכון

למרות שכרונולוגית מקומה ברור הקודם, זה ששתק.

כל הפרסומים האקדמיים שלה בארץ ובעולם – גם במדינות כמו טוניס ועיראק – עוסקים בהשפעות של הסכסוך: החל בעבודת התזה שלה, "הסוציאליזציה הפוליטית של הילד הפלסטיני באמצעות ספרות הילדים הפלסטינית", עבור בפ"ריוקטים שיזמה וניהלה כמו "נשים בזמן מלחמה" או טיפול בנפגעות אלימות מינית בסקטור הערבי, ועד למחקר שערכה בנושא "דינמיקה חיובית של דיונים בין סטודנטים יהודים וערבים על נושאים ברי מחלוקת". וזוהי רק נגיעה בתפריט המגוון של חייה האקדמיים והציבוריים.

לאיזה אדם הפכת בעקבות העיסוק האינטימי בחוסר השוויון הזה? איך זה משפיע עלייך?

"זה הפך אותי לאדם שעסוק בנושא של מיעוט ובקונפליקט פוליטי. בתחילת דרכי, כשעברתי כעוזרת הוראה באוניברסיטת חיפה, הרגשתי שסטודנטים ערבים לא הבינו את השיעורים. ביקשתי שיהיה תרגול בערבית, אבל הייתה התנגדות לכך ולא סיפקו את מבוקשי, אז הייתי צריכה לעשות את זה בהתנדבות. הייתי צריכה להחליט אם בשעה וחצי הזאת אני אעשה משהו לעצמי או משהו למען אחרים, שהמדינה הייתה צריכה לספק. זה פוגע באיכות החיים שלי, כי זה בא על חשבון דברים אחרים שהייתי בוחרת להתמקד בהם.

"דבר נוסף הוא ההתגייסות למפגשים יהודים־ערבים בבתי ספר. עסקתי בזה המון. בזמן הזה הייתי יכולה לעשות דברים אישיים שאני נהנית מהם. הרי לא נהנים מהפעילויות האלה; הן מכאיבות כל פעם מחדש. אבל במדינה הזו אין אפשרות לחיים פסטורליים, למרות שיש אנשים שיכולים לנתב את עצמם למצב נפשי מסוים. המצב הגרוע ביותר הוא זה שבו פלסטינים מתחילים לא לערער על מצבם, על הפגיעה בהם בכל המישורים. למצב הזה קוראים 'חוסר ישע גלמדי', והמדינה מתייחסת אליו באהדה".

ייתכן שגם הפלסטינים עצמם לא נאבקים יותר מדי. עובדה שעד עכשיו הם הנפיקו רק פרופסורית אחת.

אבו בקר מחייכת בחוסר אמון, אבל

מה את אוהבת בה?

"אני אגיד לך מה אני לא אוהבת: אני לא אוהבת שקוטעים אותי, אני לא אוהבת שלא נותנים לי להביע את עצמי, אני לא אוהבת את הדבר הזה בתרבות הישראלית, את הראיון שהוא תחקיר, שהוא חקר משטרתי. את מזכירה לי מה אני לא אוהבת. אני לא אוהבת את הראיונות של המראיינים הישראלים בחדשות. אני לא אוהבת את התחושה שהם מעבירים, 'עכשיו אנחנו נראה לך שאנחנו מתבטאים בצורה טובה יותר', או 'אנחנו יודעים להבין אותך'. אני לא אוהבת את היותי מיעוט, את כל המאבק הלאומי, את המאבק על שוויון".

את לא אוהבת את המאבק על שוויון?
 "אני לא אוהבת שהדרך שלי, של הוריי ושל ילדיי מושפעת מהמאבק. הייתי מעדיפה לחיות במדינה שכבר נהנית מהתוצאות של כל המאבקים האלה. המצב הזה שאנחנו חייבים להיאבק על שלום ושוויון מכרסם באיכות החיים ובבריאות הנפש שלנו. היו כבר מי שאמרו שהם איבדו את הילדים שלהם. הילדים שלנו לא רוצים לחיות בישראל בגלל זה. במקום שאני אתמקד בדברים שמעניינים אותי, כמו מחקר, האקדמאים הפלסטינים במדינת ישראל מרגישים מחויבים לתרום לשוויון בין יהודים וערבים. הם מרגישים שהם חייבים לתרום לטיפול צרכים אקדמיים השכלתיים ואפילו כלכליים של החברה הפלסטינית בתוך ישראל, וזה לוקח אותנו מהדברים שבאמת היינו רוצים לעשות".

בתוך הקונפליקט

פרופ' האולה אבו בקר, 55, אוחת ברומה המשרטט ברזולוציה גבוהה עד כאב את שרשי הסכסוך היהודי־ערבי ומשקף בבחירות את הטרגדיה האנושית במציאות הסבוכה שבה היא חיה. בספר "הדרור הזקוף" על אירועי אוקטובר 2000, אותו כתבה עם פרופ' דני רבינוביץ', היא מספרת על בני הדרור השלישי הלכודים בין הערביות לישראליות. אבו בקר ורבינוביץ' טוענים שהדרור הזה נחוש שלא להשלים עם היותו סוג ב' ב"ישות הפוליטית שהשתלטה על מולדתם". לפי כל הסימנים שמציגים בספר, אבו בקר שייכת לאותו דור,

ואת לא היה בפלסטין.

"לא. אבל גם היהודי שחי בארצות הברית לא חי בארץ ישראל".

יהדות זו דת, פלסטיניות זה לאום.

"ליהודים בישראל קשה לתפוס את הרואליות בזהות שלנו. הלאום שלי פלסטיני, האזרחות שלי ישראלית, הדת שלי זה משהו שלישי. אצל היהודים דת ולאום זה דבר אחר".

במה באה לידי ביטוי הפלסטיניות שלך? נולדת, גדלת וגידלת את בנותייך בעכו, את הקריירה האקדמית שלך עשית באוניברסיטה העברית ובחיפה, ואת מרצה במכללת עמק יזרעאל.

"לפני הכל היא באה לידי ביטוי בשיוך הלאומי, ובתוכו התרבות הפלסטינית: החיים, המנהגים, המאכלים, ההיסטוריה".

במה שונה התרבות של הפלסטינים מזו של ערביי ישראל?

"אנחנו פלסטינים תושבי מדינת יש"ראל; אנחנו שייכים לאומה הערבית; חלק מאיתנו נוצרים וחלק מוסלמים. 'ערביי ישראל' הוא מושג שמדינת ישראל ייצרה במטרה להעלים את הלאומיות הפלסטינית".

אז לשיטתך אני אמורה להפסיק להשיג תמיכה במושג הזה?

"הלוואי, פליו, אני מזמינה אותך".

זה מושג שממש מעליב אותך.

"כן. ולפני הכל זה מעליב מבחינה אנושית. דמוקרטית. לכל אדם ולכל קבוצה לאומית־אתנית יש מקום להגדיר את עצמם לעצמם, ואחרים צריכים לכבד את ההגדרה הזו. אלמלא היינו מכבדים את ההגדרות של קבוצות אתניות לעצמן, היינו עדיין קוראים לאפרואמריקאים 'עברים' או 'ניגרו'".

בכינויים האלה יש אלמנט מובחן של השפלה ושיפוטיות.

"נכון, כי אין דבר כזה כמו 'ערביי מצרים', 'ערביי עיראק' או 'ערביי סוריה'. יש סורים, יש עיראקים, יש ירדנים, ויש פלסטינים בתוך ירדן שהם אזרחים ירדנים".

אז מה קושר אותך למקום הזה?

"אני אזרחית ישראלית. קושרת אותי ההיסטוריה של ההורים שלי, הסבים שלי, התרבות הערבית שעדיין קיימת בתוך היישובים הערביים, ונולדתי במדינה הזאת".

"הפלסטינים הם רק אחוז אחד מכלל הסגל האקדמי במדינה, ובתוך האחוז הזה יש גם נשים. למה כל כך מעט? כי הן רעיות ואמהות, והעומס לא משחרר אותן"

"הצעירים הערבים של היום מודעים יותר לנושא בריאות הנפש. הבעיה היא שרבים מהם לא יכולים להתמקד בנושא בריאות הנפש כי הם עסוקים בהישרדות"

16172344-8	26.12.2008	ידיעות אחרונות - 7 ימים	עמוד 60	34	24.89x35.71
23650					

"לא מלמדים את הישראלים לספל בפלסטינים. מלמדים אותם תיאוריות מערביות אוניברסליות". אבו בקר עם סטודנטיות

שאהידים. "שאהידים הם לא רק מתאבדים", היא אומרת. "בערבית הכוונה היא לכל מי שהיה קורבן ונהרג בעימות מזוין. אני חר' שבת שאי אפשר לשמור על מצב נורמלי במצב לא נורמלי שנמשך מ'67' ובשני אופנים אינטנסיביים ב'87', באינתיפאדה הראשונה, וב'2002, באינתיפאדה השנייה. אני עברתי עם נשים שהאוכרן שלהן הוא סיפור אחד בהמשכים: הן איבדו בני משפ' ח' ב'48' וב'67'; ביתן נהרס ובני המשפחה שלהן התפזרו בכל מיני מדינות; ב'87' מתו אנשים מהדור השני וב'2002 מתו הילדים מהדור השלישי.

"פגשתי אישה כזו: שני הילדים שלה נה' רגו, והשלישי נפגע פיזית לכל החיים והפך להיות נכה. שלוש שנים היא לא שרה ולא מחאה כפ'. את הבן הרביעי שלה היא חיתנה שלושה חודשים אחרי מות אחיו כדי לה' ציל אותו מהיאושו. פגשתי גם אישה שמאז שהבן שלה נהרג היא לבשה את אותה שמלה שלבשה ביום שבו הודיעו לה על האסון. היא מככסת אותה ומיד לובשת שוב; לא לובשת שום בגד אחר.

"הנשים האלה, למרות המצב הקשה, כשהיה מי שיטפל בהן וכשהייתה מסגרת שתתמוך בהן, חזרו לתפקוד חלקי וקיבלו לגיטימציה לחיות את החיים. כשתומכים נפשית בנשים הללו, הן חוזרות לתפקוד, אפילו באופן חלקי".

עד כמה את מרגישה הודהות עם נשות הגדה?

"אני פלסטינית בתרבות ובלאום, אבל לא באזרחות. אני לא אזרחית פלסטין, לא הייתי ולא אהיה".

ואין לך חלום לחיות שם ולממש את הזהות שלך?

"לא. באותה מידה שחלק מהתרבות שלי היא מערבית, למרות שאין בי שום כמיהה לחיות במערב. למשל, אני מאוד אוהבת מוזיקה קלאסית, אופרה ומיוזיקלס, אבל אני לא אוהבת את מה שהמערביות מייצגת – את הגלובליזציה, את הפירוק של המשפחה, את האינדיווידואליזם, את ההרגשה שהכסף הוא הדבר החשוב ביותר. את זה אני מאוד לא אוהבת". ● merav-b@yedioth.co.il

להם. המדוכא מדכא מישהו אחר שהוא יותר נחות ממנו: אישה או ילד, או מישהו ששייך ללאום אחר או לקבוצה אתנית אחרת".

והיכן את עומדת בתוך כל זה?
"יש לי רגשות ועמדות כלפי דברים, אבל קליניקה היא לא המקום לצאת להפ' גנה. את העמדות האישיות שלי אני מנסה להגיד באמצעות המאמרים וההרצאות שלי בפני אקדמאים ואנשי מקצוע. עבור כל קהל אני מתאימה את השפה שלי, אבל המסר הוא אותו מסר: דמוקרטיה, שוויון, בריאות נפש. העיקרון בטיפול הוא לא לג' רום נזק. למשל, הגיעה אליי אישה דרוזית מוכה, צעירה בהרבה שנים מבעלה; בעלה אמר לה: 'אני אכה אותך, זו המציאות בבית הזה. את לא רוצה? תעזבי את הבית'. כל מה שהיא עשתה כדי לשפר את המצב לא עזר, והוא המשיך להיות אלים כלפיה מילולית, פיזית ומינית: הוא לא רצה לישון איתה בחדר השינה וסירב לשכב איתה. גירושים בחברה הדרוזית לא באים בחשבון בעיני רוב הנשים, כי המחיר שהן צריכות לשלם הוא גבוה: אסור להן לראות את הבעל או לדבר איתו, אסור לחזור להתחתן איתו והילדים הולכים עם הבעל ולא עם האישה. אני בכלל לא העליתי בפני האישה את האפשרות הזאת. היא התחילה אצלי טיפול, ואיכשהו שיכנעה אותו להגיע יחד איתה, אבל הוא עזב באמצע.

"בטיפול רגיש תרבות המטפל עד לכל הנתונים הללו ומנסה למצוא את הפתרון שיתאים לתרבות שממנה באים האנשים. לכן הכנסתי את אבא שלה לתמונה, ומאותו רגע המצב בבית השתנה לטובה, והבעל לא העז להכות אותה יותר. הוא ידע שיש סמ' כות הורית ברקע, ולזה הוא ציית".

אובדן בהמשכים

"מאוד טבעי שבריאות נפש לא תהיה טבעית שם", אומרת אבו בקר על המצב בשטחי הרשות הפלסטינית, שם ניהלה פרויקט של קבוצות תמיכה בהשתתפות כ-300 נשים – אמהות, בנות ואחיות של

ריד אותי שאין כאן מספיק מטפלים", היא אומרת, "וגם כשהישראלים לומדים עבודה סוציאלית, ייעוץ חינוכי או פסיכולוגיה, לא מלמדים אותם איך לטפל באוכלוסייה הפלסטינית. מלמדים אותם תיאוריות מע' רביות אוניברסליות".

איך משפיעה העובדה שאין מישהו שמודע לתסכולים של דור שלם במגזר הערבי?

"מה שחשוב זה שאנחנו לא הולכים אחורה. הצעירים של היום וגם ההורים שלהם מודעים יותר לנושא בריאות הנפש. הבעיה היא שלהורים רבים אין כלים: הם לא יכולים להתמקד בנושא בריאות הנפש כי הם עסוקים בהשרדות. הרי יותר ממחצית החברה הערבית נמצאת מתחת לקו העוני".

בקליניקה שלה בעכו היא רואה הכל. שם, כל יום מחדש, היא מבינה את המש' מעות של היעדר הטיפול "רגיש התרבות", כהגדרתה. "יש אינספור דוגמאות לסי' טואציות שדורשות טיפול אחר. מקרים כמו גבר שנשוי לשתי נשים ואחת מהן באה אליי לטיפול; זוגיות של אשת שוטר דרוזי שיודעת שהוא בגד בה; אלמנת צה"ל דרוזי זית שלא יכולה לקיים יחסי מין או להתחתן ומתגוררת עם ילדיה היתומים מעל לבית של חמותה".

איך את כמטפלת יכולה להכיל את הכאב של אישה צעירה שאיבדה את בעלה? נראה שגם בני משפחתה לא יכיר' לים להבין אותה.

"להפך. הם רק יכניסו עוד שכבות של טראומה בכך שיציבו לה כל מיני דרישות. אני, לעומתם, אנסה להתאים את דרכי הטיפול לתרבות שבה היא חיה. המטרות שלי תמיד יהיו טיפוליות; כלומר, יש לי את הדיאגנוזה, ואני אמצא את הדרכים שאפשר להציע. בדרכים האלה יש פילוס דרך בין הטיפות.

"אבל גם הגברים הפלסטינים סובלים מהתכתיבים של החברה. אני מכירה גברים שסובלים מהדרישה של המשפחה להמשיך את דרכו של האב כי הם בנים בכורים וצרי' כים לשאת בכל החובות גם אם זה לא מתאים

והתחתנתי. לאורך כל הדרך היו אני' שים סביבי, בעיקר מורים ואנשי מק' צוע שהיו חברים של ההורים, שאמרו לי שאני פיקחית ויכולה להמשיך את הלי' מורים שלי ולהיות רופאה או פרופסורית. ההורים האמינו שהם לא צריכים לומר לי שאני פיקחית, הם חששו שאני לא אתנהג יפה".

אבל היית בתחושה שאת יכולה.

"כן. מאוד אהבתי לקרוא. קראתי בער' בית, ומנהל בית הספר, כומר מסקוטלנד, נתן לי לקרוא ספרים גם באנגלית. למדתי פסג' תר' במנוז, ולידו הייתה ספרייה. כולנו באנו ממשפחות מאוד עניות, ושם הייתה לי הזדמנות לקרוא. בתיכון התחלתי לקרוא 'את' ו'לאשה', עיתונים שעזרו לי להציץ במה שקורה בחברה היהודית וגם לרכוש את השפה".

על תרבות ורגישות

עם סיום התיכון הגישה מועמדות לטכ' ניוון והתקבלה, "אבל נבהלתי כנראה. הכרתי את בעלי זיכרוננו לברכה, התארסנו, התחת' נו ואיכשהו השתכנעתי לדחות את הכניסה לאוניברסיטה. חזרתי לשם אחרי שש שנים".

וחזרת למקום הכי נשי: חינוך, ייעוץ.

מה קרה בשש השנים האלה?

"גירדתי את הבנות שלי והתחלתי לקרוא ספרים על חינוך וספרות ילדים. הבית הפך לגן ילדים מקצועי. האמנתי שאם יש לבנות פנאי, אני צריכה להע' סיק אותן, אז קראתי ספרות של גגנות כדי לדעת מה לתת להן בכל גיל. אחרי שנים, מתוך הקשר איתן, כאמא שמספרת סיפורים וכאדם שאוהב לקרוא סיפורים, כתבתי את האס'אי שלי בניתוח סיפורים פלסטיניים".

במשך השנים היא פירסמה מאמ' רים בנושאים כמו אלימות מינית ומעמד האישה בחברה הערבית ונעשתה מומחית בעלת שם בכל העולם הערבי. מחקריה, כמו גם הפרויקטים שבהם היא מעורבת, מוכי' חים שלא נעשה שם די בכל הנוגע לנושא המגדר. גם בישראל המצב לא טוב. "מט'

"אני לא אוהבת שהדרך שלי מושפעת מהמאבק. הייתי מעדיפה לחיות במדינה שנהנית מהתוצאות של המאבקים. זה מכרסם באיכות החיים ובבריאות הנפש שלנו"

"אין פה אפשרות לחיים פסטורליים, למרות שיש אנשים שיכולים לנתב את עצמם לכך. המצב הגרוע ביותר הוא זה שבו פלסטינים מתחילים לא לערער על מצבם"

